ystadegau ar gyfer cymru
statistics for wales

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2014 (MALIC 2014)

Canllaw

Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2014

Canllaw

Beth yw MALIC? 3

Beth yw Mynegai?...3

Beth mae MALIC yn ei fesur? 3

Sut mae MALIC yn cael ei lunio? 5

Ar gyfer beth y gellir defnyddio’r MALIC?..6

Beth yw cyfyngiadau MALIC? 6

Cyfuno i ardaloedd daearyddol mwy o faint 7

Beth yw’r sgoriau amddifadedd?..8

Sut mae MALIC 2014 yn wahanol i MALIC 2011? 8

Gwybodaeth Bellach 8

Beth yw MALIC?

Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (MALIC) yw'r dull swyddogol gan Lywodraeth Cymru o fesur amddifadedd cymharol mewn ardaloedd bach yng Nghymru. Ei nod yw canfod yr ardaloedd bach hynny sydd â'r crynoadau uchaf o fathau gwahanol o amddifadedd. Mae'n dod o dan faner Ystadegau Gwladol, ac yn cael ei baratoi gan ystadegwyr Llywodraeth Cymru.

Beth yw Mynegai?

Grŵp o fesuriadau gwahanol wedi'u cyfuno'n un rhif yw mynegai. Y nod yw dangos newidiadau mewn amrywiadau cymhleth fel cynnyrch diwydiannol, prisiau neu amddifadedd yn yr achos yma. Yna, mae mynegai yn fodd i gymharu rhwng gwerthoedd gwahanol - sef, yn achos MALIC, y gymhariaeth rhwng ardaloedd bach.

Mae MALIC yn rhoi graddfa rhwng 1 (mwyaf difreintiedig) a 1,909 (lleiaf difreintiedig) i'r holl ardaloedd bach yng Nghymru.

Beth mae MALIC yn ei fesur?

Mae MALIC yn mesur amddifadedd lluosog ar sail ardal a hefyd yn mesur amddifadedd cymharol.

Ar hyn o bryd mae MALIC yn cynnwys hyd at wyth maes (neu fath) gwahanol o amddifadedd. Mae data pob maes yn cael ei gasglu o bob math o ddangosyddion gwahanol.

a) Incwm
b) Cyflogaeth
c) Iechyd
d) Addysg
e) Mynediad at wasanaethau
f) Diogelwch cymunedol
g) Amgylchedd ffisegol
h) Tai

Amddifadedd yw'r diffyg mynediad i gyfleoedd ac adnoddau y byddem yn eu disgwyl yn ein cymdeithas. Mae'r meysydd a restrir uchod yn ymwneud ag amddifadedd o safbwynt materol a chymdeithasol. Ystyr amddifadedd materol yw bod heb ddigon o adnoddau ffisegol – bwyd, dillad a chysgod – i gynnal safon bywyd penodol. Mae amddifadedd cymdeithasol yn cyfeirio at allu'r unigolyn i gymryd rhan ym mywyd cymdeithasol arferol y gymuned.

Mae amddifadedd lluosog yn cyfeirio at fwy nag un math o amddifadedd. Mae ardal yn cynnwys lefelau lluosog o amddifadedd os yw'n cynnwys crynhoad uchel o bobl sy'n profi'r math hwnnw o amddifadedd. Yn gyffredinol, po fwyaf o feysydd sydd â chrynoadau uchel o amddifadedd yna'r mwyaf yw lefelau amddifadedd cyffredinol yr ardal. Nid yw hyn o reidrwydd yn golygu bod yr *un* bobl yn dioddef mathau lluosog o amddifadedd yn yr ardal, er y byddem yn disgwyl cryn dipyn o orgyffwrdd.

Mesuriad ar sail ardal*:* Cyfrifir MALIC ar gyfer pob ardal fach (Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is - AGEHI) yng Nghymru. Ar ôl Cyfrifiad 2011, cafodd 1909 o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is eu nodi yng Nghymru, ac mae ganddynt boblogaeth gyfartalog o 1600 o bobl. Mae MALIC yn seiliedig ar ddangosyddion sy'n ystyried nodweddion cyfanredol y bobl sy'n byw yn yr ardal yn ogystal â nodweddion yr ardal ei hun mewn rhai achosion (er enghraifft y maes amgylchedd ffisegol).

Mesuriad cymharol**:** Mae'r Mynegai yn darparu ffordd o nodi'r ardaloedd yn eu trefn, o'r lleiaf i'r mwyaf difreintiedig. Nid yw'n mesur lefelau amddifadedd mewn ardal, ond yn hytrach a yw'r ardal yn fwy neu'n llai difreintiedig na holl ardaloedd eraill Cymru; felly gallwn wybod pa ardaloedd sy'n fwy (neu'n llai) difreintiedig nag eraill, ond nid faint yn fwy neu'n llai.

Sut mae MALIC yn cael ei lunio?

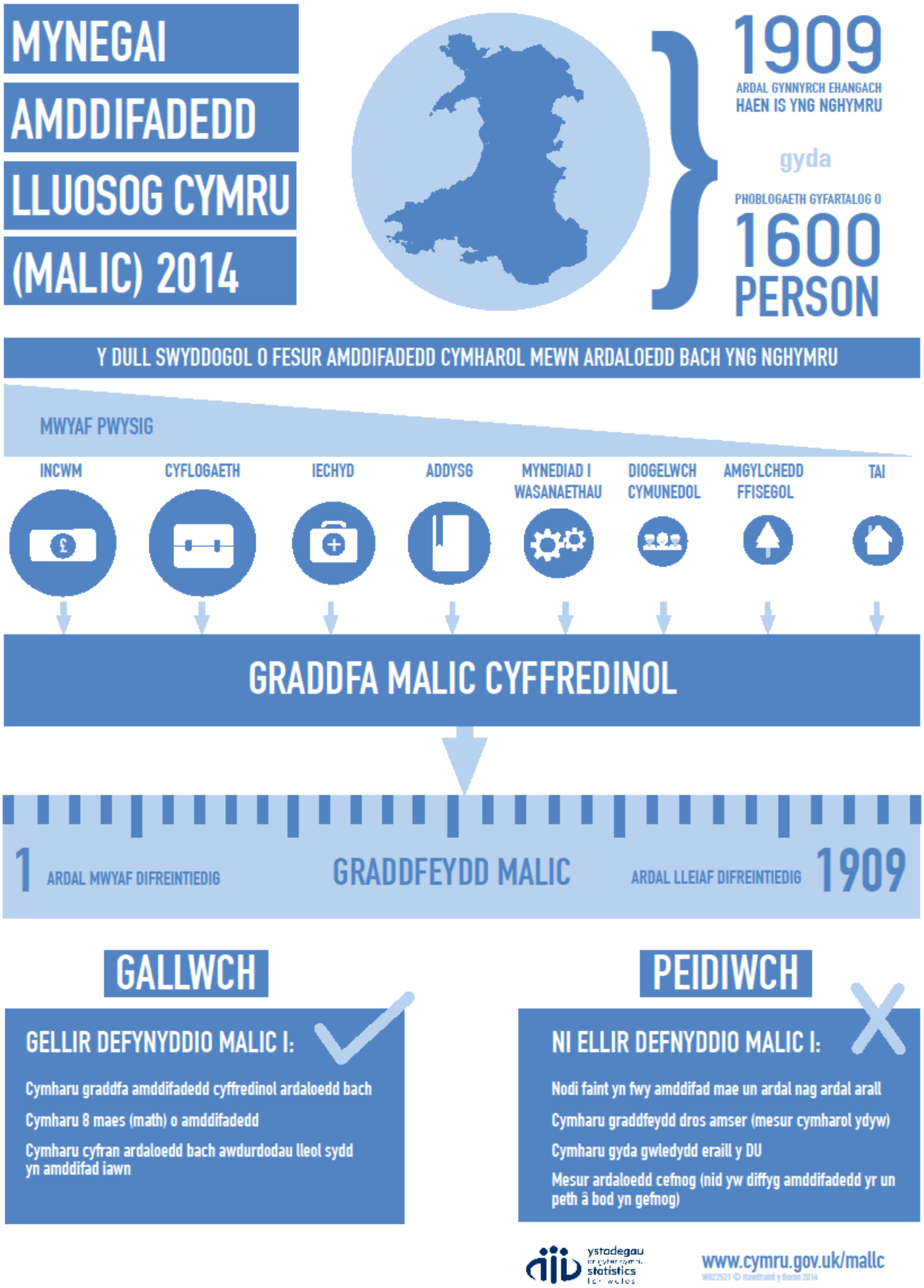

Ar gyfer beth y gellir defnyddio'r MALIC?

Gellir defnyddio MALIC i wneud y canlynol:

- Cymharu'r graddfeydd amddifadedd cyffredinol ar gyfer pob ardal fach neu grŵp ohonynt (fel rhai mewn Awdurdod Lleol), fel bod modd eu rhestru mewn trefn o'r mwyaf i'r lleiaf difreintiedig;
- Cymharu'r graddfeydd o fewn y meysydd amddifadedd gwahanol ar gyfer yr ardaloedd bach;
- Cymharu dau neu fwy o awdurdodau lleol (neu grwpiau eraill o ardaloedd bach wedi'u cyfuno) trwy edrych ar gyfran yr ardaloedd bach yn yr Awdurdod Lleol sydd ymhlith y 10% o ardaloedd mwyaf difreintiedig (dyweder) yng Nghymru gyfan;
- Drwy ddefnyddio'r data dangosyddion sylfaenol (er na ellir defnyddio system graddfeydd MALIC ei hunan), mae'n bosibl dadansoddi newid dros amser (a gyhoeddir ar StatsCymru).

Ymysg enghreifftiau pwysig o ddefnyddio mynegeion blaenorol mae:

- Datblygu a monitro'r rhaglen Cymunedau yn Gyntaf;
- Cyfrifo teuluoedd o ysgolion ac fel ffactor cyd-destunol mewn cyfrifiadau gwerth ychwanegol ysgolion;
- Mesur anghydraddoldebau iechyd;
- Asesu anghenion llywodraeth leol;
- Cynllunio adnoddau plismona cymunedol.

Beth yw cyfyngiadau MALIC?

Mae'n bwysig cofio nad MALIC yw'r unig ffordd o fesur amddifadedd. Cafodd ei ddatblygu at bwrpas penodol, sef mesur crynoadau o wahanol fathau o amddifadedd ar lefel ardal fach.

<u>Unigolion difreintiedig</u>: Gall unigolion na fyddant yn cael eu hystyried yn ddifreintiedig fod yn byw mewn ardaloedd difreintiedig; a gall fod unigolion a fyddai'n cael eu hystyried yn ddifreintiedig fod yn byw yn yr ardaloedd lleiaf difreintiedig. Mae tua 1 o bob 5 o bobl o aelwydydd incwm isel yn byw yn y 10% o ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru. Er ei bod hi'n wir dweud bod amddifadedd wedi'i grynhoi fwy mewn rhai ardaloedd na'i gilydd, mae 4 o bob 5 o bobl ar fudd-dal incwm yn byw y tu allan i'r ardaloedd hyn. Mae'n bwysig cofio hyn wrth dargedu adnoddau, gan fod targedu'r ardaloedd 'mwyaf difreintiedig' hynny yn arwain at gynnwys rhai aelwydydd na fyddai'n cael eu hystyried yn ddifreintiedig, a llawer o aelwydydd difreintiedig sy'n byw mewn ardaloedd llai difreintiedig yn colli allan.

Unigolion ag amddifadedd lluosog: Nid yw MALIC yn nodi unigolion ag amddifadedd lluosog, yn hytrach, mae'n nodi'r ardaloedd lle mae crynoadau o sawl math gwahanol o amddifadedd. Ar hyn o bryd, nid ydym yn gallu cysylltu'r data sydd yn y Mynegai ar lefel unigolyn er mwyn deall graddau amddifadedd lluosog unigolion.

Amddifadedd absoliwt: Nid yw MALIC yn mesur faint o amddifadedd sydd mewn ardal, er enghraifft, nid yw'n caniatáu ar gyfer datganiadau fel "mae ardal A ddwywaith mwy difreintiedig nag ardal B". Dim ond i ddweud "mae ardal A yn fwy difreintiedig nag ardal B" y gellir defnyddio'r graddfeydd a'r sgoriau. Hyd yn oed os yw graddfa'r ardal yn aros yr un fath mewn cyhoeddiadau dilynol gan MALIC, gallai lefelau amddifadedd yr ardal fod wedi cynyddu neu leihau, ond ddim digon i effeithio ar y gymhariaeth ag ardaloedd eraill. Fodd bynnag, mae modd dadansoddi'r dangosyddion unigol o fewn MALIC i gymharu rhwng ardaloedd a thros amser.

Cymdeithas gefnog: Mae'n bwysig cofio nad yw diffyg amddifadedd yr un fath â bod yn gefnog. Nid yr ardal leiaf difreintiedig yw'r ardal fwyaf cefnog yng Nghymru o reidrwydd. Mae hefyd yn golygu bod MALIC yn fwyaf effeithiol ar gyfer gwahaniaethu rhwng yr ardaloedd mwyaf difreintiedig, a dylid bod yn ofalus iawn wrth ddod i gasgliadau am y gwahaniaethau rhwng yr ardaloedd llai difreintiedig.

Amddifadedd ar draws y DU: Nid oes modd cymharu graddfeydd â Mynegeion Amddifadedd Lluosog yng ngwledydd eraill y DU. Mae rhagor o wybodaeth am faterion cymharu mynegeion ledled y DU ar gael ar wefan Neighbourhood Statistics[1].

Cymharu dros amser: Gan mai mynegai cymharol yw MALIC, mae'n bwysig peidio â chymharu'r graddfeydd o un MALIC i'r llall. Mae data dangosyddion MALIC yn cael ei gyhoeddi bob blwyddyn ar wefan StatsCymru, lle bo'n bosibl, fel bod modd cymharu dros amser.

Cyfuno i ardaloedd daearyddol mwy o faint

Nid oes modd cyfuno'r graddfeydd i ardaloedd daearyddol mwy o faint drwy gymryd cyfartaledd graddfeydd ardaloedd bach. Y rheswm dros hyn yw'r ffordd y caiff y Mynegai ei gynllunio. Mae dwy ffordd o gymharu ardaloedd daearyddol mwy o faint:

(a) Cyfrifo cyfran yr ardaloedd bach mewn ardal ddaearyddol fwy sydd yn yr ardaloedd 10 neu 20 y cant mwyaf difreintiedig (dyweder) yng Nghymru. Mae hyn wedi'i wneud ar gyfer awdurdodau lleol yn ein dadansoddiad a'r cynnyrch rhyngweithiol.

(b) Defnyddio'r dangosyddion unigol sylfaenol, y gellir eu cyfuno (fel y'u cyhoeddir ar StatsCymru).

---

1 http://www.neighbourhood.statistics.gov.uk/dissemination/Info.do?page=analysisandguidance/analysisarticles/indices-of-deprivation.htm

Beth yw’r sgoriau amddifadedd?

Y prif gynnyrch ar gyfer MALIC yw graddfeydd y meysydd a’r Mynegai cyffredinol. Fel rhan o’r broses ar gyfer cyfrifo’r graddfeydd hyn, mae sgoriau’n cael eu creu. Cyhoeddir y rhain am ddau reswm yn unig:

- Tryloywder (fel bod defnyddwyr yn cael mynediad at bob cam o’r cynllunio);
- Fel y gall defnyddwyr arbrofi gyda gwahanol systemau pwysoli ar gyfer y Mynegai, os oes angen.

Mae’r sgoriau MALIC yn un cam o gynllunio’r Mynegai ac nid yn gynnyrch. Nid yw’r sgoriau yn cynrychioli *lefel* yr amddifadedd lluosog (er enghraifft, os yw sgôr ardal A ddwywaith sgôr ardal B, nid yw hyn o reidrwydd yn golygu bod ardal A ddwywaith mor ddifreintiedig ag ardal B). Mae hyn yn golygu nad yw sgoriau’n cynnwys mwy o wybodaeth ar lefelau amddifadedd lluosog na’r graddfeydd. O ran lefelau amddifadedd, rhaid defnyddio data dangosydd sylfaenol.

Sut mae MALIC 2014 yn wahanol i MALIC 2011?

Nid yw’r fethodoleg a ddefnyddir o fewn MALIC wedi newid. Mae’r meysydd wedi aros yr un fath hefyd. Gwnaed nifer fach o newidiadau i ddangosyddion unigol (neu ddangosyddion newydd yn cael eu cynnwys) o fewn meysydd Addysg, Mynediad at Wasanaethau, Diogelwch Cymunedol a Thai. Mae manylion llawn ar gael yn y cyhoeddiad a’r adroddiad technegol.

Gwybodaeth Bellach

Cyhoeddir gwybodaeth bellach am MALlC ar 26 Tachwedd 2014, a bydd ar gael yn:
www.cymru.gov.uk/mallc